संदर्भ सूची

संदर्भ सूची

A) Books :

Agarwal, A. N. (1988) : *Indian Economy : Problems of Development and Planning*, Wishwa Prakashan, New Delhi.

Datta Ruddar & Sunduram K. P. M. (2006) : *Indian Economy,* S. Chand & Co. Ltd., New Delhi.

Dr. C. Kusumakara Hebbar (1998) : *Role of Consumer co-operative in Public Distribution System Co-operativies in the New Millennium.* Edited by R. Slvaraju.

Dr. Koli, P. A. & Dr. Mahamuni, V. V. (2005) : *Environmental Economics of Solid Waste Management.*

Dr. Patil, Anand (2002) : *General Ability Test*, Study Circle Publication. Mishra, S.K. & Puri, V.K. (2002) : *Indian Economy,* Himalaya Publishing House, New Delhi.

Pavaskar Madhu (1991) : *Public Intervention in Agricultural Marketing* in M. L. Dantwala (Ed.).

प्रा. प्रविण जाधव : जागतिकीरण - भारतासमोरील आव्हाने

B) Journals and Magazines :

Dev, Mahendra (1998) : *Public Distribution System – Impact on poor and option for reform,* Economic and Political Weekly, August, 29.

Gorge, P. S. (2006) : *Public Distribution System – Food subsidy and Production Incentives,* Economic and Political Weekly, December, 25.

कोल्हापूर जिल्हा परिषद, वार्षिक प्रशासन अहवाल, २००३–०४

कागल तालुक्याचा वार्षिक अहवाल, पंचायत समिती, कागल, २००४–०५

महाराष्ट्र राज्य गॅझेटीअर

जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन, २००४

भारत सरकारचा आर्थिक पहाणी अहवाल, २००६–०७

अर्थ व सांख्यिकी संचलनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई, २००४–०५

Newspapers

Parikh Kirit, S. (1996) : *Targeting PDS : How Effective?,* The Economic Times, August, 22.

Patil, J. F. (2005) : *Food Security – Some New Dimensions*, Daily Lokmat, Oct. 23.

Udgirkar, T. K. (1999) : *Privilisation*, Daily Lokmat, March, 1.

Yadav, Chandrakant (2007) : *Need to Strengthen of PDS,* Daily Sakal, October, 31.

Weblography

www.cewolor.nic.in
www.fcamin.nic.in
www.fciweb.nic.in
www.mdiabudget.nic.in

परिशिष्टे

परिशिष्ट क्र. १
छायाचित्रे

रॉकेल विक्रीबाबतची पूर्वसूचना देणारी नोटीस

रेशन दुकान उघडण्यापूर्वी कार्डधारकांची गर्दी

रॉकेलच्या प्रतिक्षेसाठी नागरीकांची रांग

रॉकेल वाटप - यातच होतो घोटाळा

स्वस्त धान्य दुकानाचा कमी किंमती दर्शविणारी दरफलक

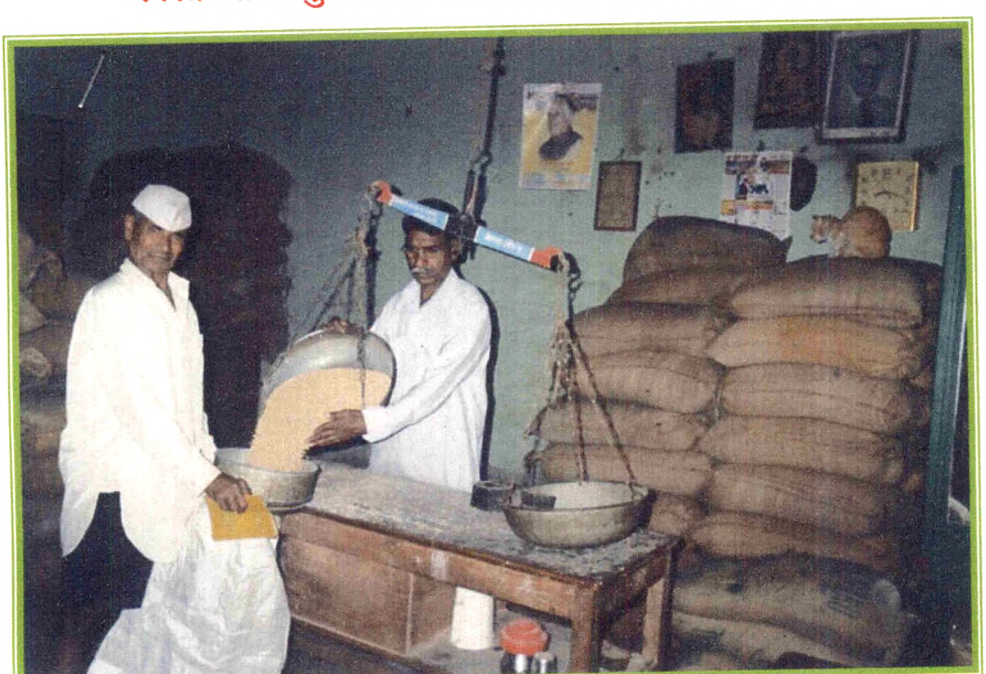

कार्डधारकांना होणारे स्वस्त गव्हाचे वाटप

घरोघरी भेटी देऊन तथ्य संकलनात मग्न असलेला
संशोधक व कार्डधारक नागरीक

रेशन धान्य दुकानदाराकडून तथ्य संकलन

परिशिष्ट क्र. २
वर्तमानपत्र कात्रणे

तहसीलदारासह १० जणांना अटक

सिंधुदुर्ग जिल्ह्यातील धान्य घोटाळाप्रकरणी मोठी कारवाई : प्रांताधिकारी फरारी

सिंधुदुर्ग (विशेषप्रतिनिधी): धान्यघोटाळाप्रकरणी सिंधुदुर्ग जिल्हा परिषदेचे प्रकल्प संचालक पांडुरंग बंडा पाटील, पुरवठा अधिकारी शंकर नारायण पालशेतकर, गटविकास अधिकारी जयेंद्र पायाजी जाधव, कुडाळचे तहसीलदार भगवान बाबू सावंत या चार वरिष्ठ अधिकाऱ्यांना तर ग्रामसेवक दत्तात्रय न्हानू सावंत व विजय महेश बांदिकर , रेशनदुकानदार दिगंबर काशीराम कुर्बल, पुरवठा विभागाच्या अव्वल कारकून सौ. माधवी मोहन तेंडुलकर, सरपंच साळगाव मुकुंद राघो धुरी, महेश मधुकर गावडे रेशन दुकानदार अशा एकूण दहाजणांना आज पोलिसांनी अटक केली. मात्र प्रांताधिकारी दत्तप्रसाद नडे हे फरारी होण्यात यशस्वी झाले आहेत.

दत्तप्रसाद नडे

जे. पी. जाधव

आता संपूर्ण धागेदोरे पोलिसांच्या हाती येतील अशी शक्यता आहे. गुन्हा अन्वेषण शाखेचे रमेश सावंत आणि त्यांच्या सहकाऱ्यांनी आज ही महत्त्वपूर्ण कारवाई केली. यापूर्वी या घोटाळ्याप्रकरणी पहिल्या टप्प्यात ११ लोकांना तर त्या नंतर सरपंच आणि ग्रामसेवक अटक करण्यात आली आहे. अशा एकूण २० जणांविरुद्ध कारवाई झाली आहे. यातील पुरवठा विभागाचे कर्मचारी, ग्रामसेवक यांच्यावर निलंबनाची कारवाई झाली होती.

या प्रकरणातील प्रमुख सूत्रधारांनाही आज अटक झाल्याने या प्रकरणाची अखेर तड लागली आहे. सिंधुदुर्ग जिल्ह्यामध्ये मोठ्या प्रमाणावर धान्य परस्पर विक्री करण्यात (पान २)

पुरवठा विभाग

घोषणा शिमग्यात, कृती दिवाळीत

स्वस्त धान्य योजना : तूरडाळीचा पत्ताच नाही; केवळ गाजावाजाच

लुमाकांत नलवडे : सकाळ वृत्तसेवा

कोल्हापूर, ता. १२ : शिमग्यात घोषणा आणि कृती दिवाळीत अशी स्वस्त धान्याची स्थिती झाली आहे. स्वस्त धान्य देत असल्याचा गाजावाजा मंत्री महोदयांनी केला असला तरीही योजनेतील तूरडाळ अद्याप कागदावरच आहे. गणेशोत्सवातही तूरडाळ शिधापत्रिकाधारकांपर्यंत पोहोचलेली नाही. ती दिवाळीत लाभार्थ्यांपर्यंत पोहोचेल, अशी स्थिती आहे. त्यामुळे शासनाने गोरगरिबांची चेष्टाच चालविल्याची भावना आहे.

वाढत्या महागाईत गोरगरिबांना स्वस्त धान्याच्या योजनांचे गाजर दाखविण्याचे काम राज्य सरकारकडून सुरू आहे. पामतेल, तूरडाळ, तांदूळ आदी धान्य स्वस्त दरात देण्याच्या घोषणा शिमग्यापासून सुरू होत्या. अन्नधान्य पुरवठामंत्री सुनील तटकरे यांच्यासह पालकमंत्री हर्षवर्धन पाटील यांनी योजनेची टिमकी पत्रकार भेटतील तेथे वाजविली. मात्र पामतेल वगळता तांदूळ आणि तूरडाळ अद्यापही लाभार्थ्यांपर्यंत पूर्णपणे पोहोचली नाही. तांदूळ काही प्रमाणात मिळत आहे; मात्र तूरडाळीचा पत्ताच नाही.

जिल्हा पुरवठा अधिकाऱ्यांना विचारले असते दोन दिवसांत मिळेल, असेच ते वारंवार सांगतात. तूरडाळीच्या ठेक्याबद्दल झालेल्या न्यायालयीन बाबीमुळे काही प्रमाणात वेळ लागत असल्याचे स्पष्टीकरण मध्यंतरी हर्षवर्धन पाटील यांनी जिल्हा दौऱ्यावेळी स्पष्ट केले होते. वितरणाच्या नियोजनापूर्वीच ठेकेदाराने जिल्ह्यातील गोदामात ती आणली होती; परंतु ठेक्याबाबत झालेल्या बदलामुळे ठेकेदाराने ती आपल्या जबाबदारीवर ठेवावी, असा इशारा पुरवठा अधिकाऱ्यांनी दिला होता. त्यानंतर मात्र केवळ चालढकलपणाच सुरू आहे. अजून जिल्ह्यातील गोदामात तूरडाळ आलेली नाही. त्यामुळे ती लाभार्थ्यांपर्यंत पोहोचण्यासाठी दिवाळी उजाडणार आहे. परिणामी स्वस्त धान्याची स्थिती 'शिमग्यात घोषणा आणि कृती दिवाळीत' अशी झाली आहे.

तूरडाळीचे संग्रहित छायाचित्र

१० एप्रिलला मंत्रिमंडळ बैठकीत निर्णय

- १९ एप्रिलला आदेश; धान्य खरेदीत गैरव्यवहार झाल्याचा
- नागपूरचे आमदार देवेंद्र फडणवीस यांचा आरोप
- २१ एप्रिलच्या विधानसभेत आरोप
- विधानसभेच्या सभापतींकडून धान्य खरेदीस स्थगिती
- २४ एप्रिलला स्वस्त धान्य योजनेला स्थगिती
- एक मे रोजी जिल्ह्यातील गोदामात १०५ टन तूरडाळ जमा झाली
- पालकमंत्र्यांच्या सूचनेनुसार वाटप नाही
- ठेकेदाराने तूरडाळ परत घेतली

स्वस्त धान्य योजनेतील जाहीर दर असे...

- तांदूळ प्रतिकिलो १२ रुपये
- तूरडाळ प्रतिकिलो ३० रुपये
- पामतेल ४२ रुपये लिटर

स्वस्त धान्य दुकानातील गहू विक्रीसाठी नेताना पकडला

मुमेवाडीच्या नागरिकांची हुशारी

अशोक तोरस्कर/सकाळ वृत्तसेवा

उत्तूर, ता. २९ : मुमेवाडी (ता. आजरा) येथील स्वस्त धान्य दुकानातील ५० पोती गहू काळ्या बाजाराने विकण्यासाठी नेत असताना पहाटे चार वाजता नागरिकांनी पकडला. याबाबत पोलिस ठाण्यात गुन्हा नोंद झाला आहे. स्वस्त धान्य दुकानाला तहसील कार्यालयामार्फत सील लावण्यात आले आहे.

गेली दोन वर्षे या धान्य दुकानातून धान्य भरून टेंपो बाहेरगावी जात होता. या बाबत नागरिकांनी दक्षता कमिटीकडे तक्रार करूनसुद्धा कमिटीने तिकडे दुर्लक्ष केले. यामुळे नागरिकांनी पाळत ठेवून धान्याने भरलेला टेंपो पकडून देण्याचा निर्णय घेतला. माजी सरपंच बाळासाहेब गायकवाड, लक्ष्मण माने, पांडुरंग पाटील, विक्रमसिंह देसाई, हणमंत भिऊंगडे, बचाराम करंबळे, शामराव खंडागळे, संजय परीट या नागरिकांनी रात्रीपासून या धान्य दुकानावर पाळत ठेवली. पहाटे तीनच्या सुमारास टेंपो (एमएच ०९ एल- ९२९३) गावात आला. या टेंपोत स्वस्त धान्य दुकानातील धान्य भरले. धान्य भरल्यानंतर टेंपो गावाबाहेर जाऊ नये, म्हणून गावच्या प्रमुख मार्गावर रिकाम्या बैलगाड्या आडव्या लावून रस्ता बंद करण्यात आला. टेंपो धान्य दुकानातून निघाल्यानंतर दूरध्वनीवरून पोलिसांना माहिती देण्यात आली.

रस्ता बंद असल्याने टेंपो गावातून बाहेर जाऊ शकला नाही. अर्ध्या तासात हवालदार सर्जेराव झुरळे, हणमंतराव नाईक, मारुती ठिकारे, नारायण देसाई, दत्ता शिंदे व सुधाकर हुले घटनास्थळी दाखल झाले. पोलिसांनी धान्याने भरलेला टेंपो ताब्यात घेतला. या टेंपोत गव्हाची ५० किलोची ५० पोती असल्याचे पोलिसांना आढळले. टेंपो व धान्य पोलिसांनी जप्त केले. या बाबत तहसील कार्यालयाला माहिती देण्यात ▶ पान २ वर

छायाचित्र : मीडिया फोटो, उत्तूर

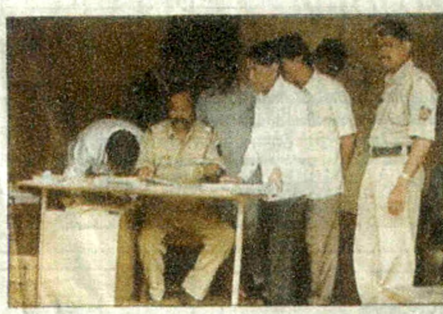

मुमेवाडी : कागदपत्रांची तपासणी करताना पोलिस व महसूल खात्याचे अधिकारी. दुसऱ्या छायाचित्रात स्वस्त धान्य दुकानाला सील लावताना पोलिस.

कोल्हापूर : तांदळातील भेसळीसंदर्भात सोमवारी समाजवादी पक्षातर्फे आंदोलन करण्यात आले. शहर पुरवठा अधिकाऱ्यांना भेसळ तांदळाचा नमुना दाखवताना महिला.

तांदूळ वितरणात ३५ लाखांचा घोटाळा?

'समाजवादी'चे आंदोलन : कण्या असल्याचे पुरवठा अधिकाऱ्यांकडून मान्य

सकाळ वृत्तसेवा

जबाबदारी झटकली

पुरवठा अधिकारी अस्वले यांनीही तांदळात कण्या असल्याचे मान्य केले; मात्र त्यांनी माझ्याकडे केवळ वितरणाची जबाबदारी असून धान्य खरेदी करणे आणि तांदळाचा दर्जा ठरविण्याची जबाबदारी माझी नाही, अशी सावध भूमिका घेतली.

कोल्हापूर, ता. २५ : शासनाच्या लक्ष्य निर्धारित वितरण व्यवस्थेमार्फत दारिद्र्यरेषेखालील कुटुंबांना सवलतीच्या दराने तांदूळ पुरविला जात आहे. त्यासाठी शासनाने 'परिमल' जातीचा तांदूळ एक हजार ६८० प्रतिक्विंटल दराने विकत घेतला. प्रतिकिलो बारा रुपयांप्रमाणे त्याचे वितरण होणार असले तरी प्रत्यक्ष बाजारात हा तांदूळ साडेअकरा रुपये किलो दराने मिळतो. केवळ शहराचाच विचार केला तर येथे सात हजार ४७० क्विंटल तांदूळ वितरित करावा लागणार आहे. त्यामुळे शहरातील तांदळातच सुमारे पस्तीस लाखांचा घोटाळा झाल्याचे उघडकीस येत आहे. याबाबत आज समाजवादी पक्षातर्फे शहर पुरवठा अधिकारी संजय अस्वले यांना घेराव घातले.

शहरात या योजनेचे एक लाख २९ हजार ५१५ लाभार्थी आहेत. संपूर्ण राज्याचा विचार केल्यास घोटाळ्याची ही रक्कम कोट्यवधीत जाणार आहे. प्रत्यक्षात कोल्हापूर शहरासाठी सात हजार ४७० क्विंटल तांदूळ आवश्यक असताना दोन हजार ४०७ क्विंटल तांदळाची आवक झाली आहे. जो तांदूळ आला, त्यामध्येही प्रतिकिलो चारशे ते पाचशे ग्रॅम कण्या आहेत. त्यामुळे तांदूळ खरेदी करताना दिलेला वाढीव दर आणि वितरित करताना कण्या मिसळूनही मोठा भ्रष्टाचार झाला आहे.

दरम्यान, आज समाजवादी पक्षातर्फे शहर पुरवठा अधिकाऱ्यांना घेराव घालण्यात आले, त्यासाठी रेशन दुकानातून तांदळाची पोती आणण्यात आली. पुरवठा अधिकाऱ्यांना कार्यालयाबाहेरच चाळणीने तांदळाचा दर्जा दाखविण्यात आला. त्यांनीही तांदळात कण्या असल्याचे मान्य केले; मात्र त्यांनी माझ्याकडे केवळ वितरणाची जबाबदारी असून धान्य खरेदी करणे आणि तांदळाचा दर्जा ठरविण्याची जबाबदारी माझी नाही, अशी सावध भूमिका घेतली. संतप्त आंदोलकांनी मग आम्ही नेमका कुणाकडे न्याय मागायचा, अशी विचारणा करून पुन्हा त्यांना घेराओ घातला. सुमारे अर्धा तास हा गोंधळ सुरूच होता; मात्र अधिकारी जणू काहीच झाले नाही, अशा अविर्भावात शांतपणे उभे होते.

समाजवादी पक्षाचे बाबा इंदुलकर, काका पाटील, अमित अतिग्रे, धीरज मुळे, प्रा. अभिजित रावराणे, मिलिंद पाटील, त्र्यंबकराव शिंदे यांच्यासह महिलांच्या पुढाकाराने आंदोलन झाले.

रेशनचा ५० पोती गहू पकडला

उत्तूर (वार्ताहर) : आजरा तालुक्यातील मुमेवाडी येथे स्वस्त धान्य दुकानातील ५० पोती गहू चोरट्या मार्गाने खुल्या बाजारात नेताना उत्तूर पोलिसांनी पकडला. याप्रकरणी स्वस्त धान्य दुकान चालक आप्पासो लिंबाजी काटे (वय ४०, रा. मुमेवाडी, ता. आजरा), धान्य व्यापारी सचिन गोविंद गुरव (वय २५, रा. उत्तूर, ता. आजरा) व टेम्पोचालक सदाशिव शंकर मुळीक (वय ३४, रा. उत्तूर, ता. आजरा) यांना पोलिसांनी अटक केली आहे.

गेले वर्षभर येथील स्वस्त धान्य दुकानातून धान्य पुरवठा व्यवस्थित होत नव्हता. माजीसरपंच बाळासाहेब कवाड यांच्याकडे याबाबत तक्रारी येत होत्या. दक्षता कमिटी, ग्रामपंचायत पदाधिकारी यांच्याकडे तक्रारी करूनसुद्धा उपयो[ग] होत नव्ह[ते.] दुकानचालक का[टे यां]च्या पत्नी ग्रामपंचायत सदस्या आहेत. त्यामुळे सहकार्य मिळत नव्हते, अशी नागरिकांची समज[ूत ह]ोती. चोरट्या विक्रीच्या संशयावरून नागरिकांनी सहा महिन्यापासून पाळत ठेवली होती. आज पहाटे पावणेपाचच्या सुमारास उत्तूर येथील टेंपो (एमएच-०९ एल ९२४३) धान्य भरून जात असताना माजी सरपंच गायकवाड, बबन पाटील, लक्ष्मण माने, बचाराम करंबळे, शामराव खंडागळे, संजय परीट यांनी अडवला व उत्तूर पोलिसांना कळवले. कॉ. मारुती ठिकारे व नारायण देसाई यांनी टेंपोमालासह ताब्यात घेतला. दुपारी दुकानाचा पंचनामा करून दुकान सील केले. तपास स.पो.नि. यशवंत केडगे यांच्या मार्गदर्शनाखाली उपनिरीक्षक ए. आर. मोरे, हवालदार सर्जेराव झुरळे करत आहेत.

चर्चा खरी ठरली

स्वस्त धान्य दुकानातील धान्य उत्तूर भागातील काही गावातून व्यापाऱ्यांमार्फत परस्पर खुल्या बाजारात जात असल्याची चर्चा होती ती खरी ठरली. या प्रकारांमध्ये कितीजणांचे हितसंबंध गुंतले आहेत याचा शोध घेणे क्रमप्राप्त ठरत आहे.

रेशनच्या तांदळाचा काळाबाजार करणाऱ्या दुकानदारास अटक

आरोपी सचिन केसरकर

कोल्हापूर : सरकारी गोदामातून स्वस्त धान्य दुकानांसाठी दिला जाणारा तांदूळ खरेदी करून जादा दराने विकणाऱ्या सचिन मारुती केसरकर (वय ३०, रा. केसरकर गल्ली लक्षतीर्थ वसाहत) याला लक्ष्मीपुरी पोलिसांनी सोमवारी रात्री रंगेहाथ पकडले. त्यांच्याकडून सुमारे ४५ हजार रुपयांची तांदळाची १२० पोती आणि दीड लाख रुपये किंमतीचा टेंपो जप्त करण्यात आला आहे.

याबाबत पोलिसांतून मिळालेली अधिक माहिती अशी, कसबा बावडा येथील शासकीय गोदामातून सरकारी स्वस्त धान्य दुकानासाठी पाठविला जाणारा तांदूळ लक्षतीर्थ येथे उतरला जात असल्याची माहिती खबऱ्यांकडून पोलिसांना मिळाली. पोलिसांनी दुकानावर छापा टाकला असता त्या ठिकाणी तांदूळ आढळून आला. त्याच्याकडे चौकशी केली असता केसरकरने हा तांदूळ निगवे खालसा येथील सरकारमान्य स्वस्त धान्य दुकानदाराकडून ७ रुपये प्रति किलो भावाने घेतला असून तो आपण ९ रुपये प्रतिकिलो या दराने आपल्या श्रीराम जनरल स्टोअर्समध्ये विक्रीसाठी ठेवणार असल्याची कबुली दिली. पोलिसांनी सचिन केसरकरसह ५० किलो वजनाची १२० तांदळाची पोती आणि टेंपो (एमएच १०-८६५८) असा सुमारे दोन लाख रुपये किमतीचा मुद्देमाल ताब्यात घेतला. या कारवाईत पोलिस निरीक्षक सुरेश देशपांडे, फौजदार बाबुराव जाधव, वैशाली पाटील, हेड कॉन्स्टेबल अशोक वाडीकर यांचा सहभाग होता.

निकृष्ट, अस्वच्छ धान्य देणाऱ्या रेशन दुकानांवर कारवाई करावी

कादबाने यांचे आदेश

कोल्हापूर, ता. २७ : निकृष्ट आणि अस्वच्छ धान्याचा पुरवठा करणाऱ्या रेशन दुकानांची तातडीने पाहणी करून कारवाई करण्यात यावी, असे आदेश प्रभारी निवासी उपजिल्हाधिकारी शिवाजी कादबाने यांनी आज दिले.

निकृष्ट दर्जाचे आणि अस्वच्छ धान्याचा पुरवठा होत असल्याचे जिल्हा घरेलू मोलकरीण संघटनेने श्री. कादबाने यांच्या निदर्शनास आणून दिले. त्यानंतर श्री. कादबाने यांनी हे आदेश दिले.

निकृष्ट धान्याची तातडीने पाहणी करण्याचे आदेश श्री. कादबाने यांनी दिल्यानंतर साने गुरुजी वसाहत येथील रेशन धान्य दुकानांची अन्नधान्य वितरण अधिकारी प्रशांत आवटे यांनी तपासणी केली. तेथील पोत्यांची तपासणी केल्यानंतर निकृष्ट दर्जाचा गहू आढळून आला. तपासणीत आढळून आलेल्या गव्हाचे नमुने अन्नधान्य वितरण मुख्य कार्यालयाकडे पाठविले जातील, असे श्री. आवटे यांनी सांगितले.

संघटनेच्या वतीने मागण्यांचे निवेदनही या वेळी सादर करण्यात आले. रेशन दुकानांतून वितरित केले जाणारे धान्य अत्यंत निकृष्ट दर्जाचे आणि अस्वच्छ आहे. ते स्वच्छ आणि चांगले मिळावे, नवीन कार्डधारकांना रेशन दुकानांतून धान्य देण्याची व्यवस्था करण्यात यावी, रेशन दुकानदार सुरवातीलाच धान्य संपले आहे, असे सांगतात. त्याची चौकशी करण्यात यावी, आदी मागण्यांचा निवेदनात समावेश आहे.

या मागण्यांचा गांभीर्याने विचार झाला नाही, तर तीव्र आंदोलन छेडण्याचा इशारा संघटनेने दिला आहे. शनिवार पेठ, बुधवार पेठ, मंगळवार पेठेत निकृष्ट दर्जाचे धान्य आढळून आल्याने संघटनेच्या वतीने आंदोलन करण्यात आले. संघटनेच्या अध्यक्षा सुशीला यादव यांनी मोलकरणींची भूमिका मांडली. त्यावर श्री. कादबाने म्हणाले, "रेशन दुकांनाची तातडीने पाहणी करून योग्य कारवाई केली जाईल. तसेच स्वच्छ धान्य पुरवठा केला जाईल." या वेळी मिलिंद यादव, सतीश कांबळे, सुशील लाड, क्षमा मोमीन, लक्ष्मी गाडीवड्डर, सरस्वती चिंचणे यांच्यासह महिला मोठ्या संख्येने उपस्थित होत्या.

संजय देसाई

'रेशनवर स्वच्छ धान्य मिळावे' या मागणीसाठी जिल्हा मोलकरीण ...तीने शुक्रवारी प्रभारी निवासी उपजिल्हाधिकाऱ्यांना निवेदन देण्यात आले. ...त्र आलेल्या महिला.

BARR. BALASAHEB KHARDEKAR LIBRARY
SHIVAJI UNIVERSITY, KOLHAPUR.

प्रश्नावली

एम.आर.खोत (एम्.ए. इकॉनॉमिक्स) शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर

कागल तालुक्यातील रेशनींग धान्य दुकानाचा विशेष अभ्यास

रेशनींग दुकान व्यवस्थापकासाठी प्रश्नावली

१) प्राथमिक माहिती :

१) व्यवस्थापकाचे नाव, पत्ता : ....

....

....

२) व्यवस्थापकाची शैक्षणिक अहर्ता: ....

३) रेशनदुकानाचे नाव, पत्ता व परवानानंबर

....

....

४) रेशनदुकानाची स्थापना कधी झाली? : ....

५) गावची लोकसंख्या किती आहे? : ....

२) कौटुंबिक माहिती :

१) व्यवस्थापकाच्या घरातील व्यक्तीची एकूण संख्या : ....

३) उत्पन्न विषयक माहिती : ....

१) व्यवस्थापकाचे वार्षिक उत्पन्न व उत्पन्नाचे मार्ग

१) शेतीपासून	————————	रू.
२) नोकरीपासून	————————	रू.
३) व्सवसायापासून	————————	रू.
४) इतर	————————	रू.
एकूण	————————	रू.

४) रेशनिंग कार्ड विषयक माहिती.

१) आपल्या दुकानात रेशन कार्ड/रेशन कार्डधारकाची संख्या किती आहे?

अ.क्र.	कार्डचा प्रकार	संख्या	कोणासाठी दिली जाते
१.	शुभ्र		
२.	केसरी (APL)		
३.	पिवळी (BPL)		
४.	अंतोदय योजना		
५.	अन्नपुर्णा योजना		
	एकूण		

२) रेशन कार्डधारकाकडून रेशन कार्डासाठी किती फी आकारली जाते?

विविध शिधापत्रीकेचे दर

अ.क्र.	कार्डाचा प्रकार	प्रथम फी आकार	दुबारा फी आकार
१.	शुभ्र		
२.	केसरी (APL)		
३.	पिवळी (BPL)		
४.	अंतोदय योजना		
५.	अन्नपुर्णा योजना		
	एकूण		

१) रेशन कार्ड हवे असल्यास आवश्यक कागदपत्रे

१)   ३)

२)   ४)

२) दुबारा रेशन कार्ड हवे असल्यास आवश्यक कागदपत्रे

१)   ३)

२)   ४)

५) रेशनिंग दुकानासंबंधी माहिती :

१) आपल्या रेशन दुकानात किती नोकर आहेत?

नोकरांची माहिती

अ.क्र.	नाव	हुद्दा	संख्या	पगार
१.				
२.				
३.				
४.				
	एकूण			

६) कार्डधारकाबाबत माहिती :

१) कार्डधारक दरमहा आपला माल नेतात का?

१) होय ☐   २) नाही ☐

२) कार्डधारक आपला माल का नेत नाहीत? कारणे सांगा?

....

....

३) आपल्या दुकानातील कार्डधारकापैकी किती टक्के लोक रेशनींगचा फायदा घेतात.

१) २५% ते ५०% ☐   २) ५०% ते ७५% ☐

३) ७५% ते १००% ☐   ४) २५% पेक्षा कमी ☐

४) कार्डधारक व व्यवस्थापन यांच्यामध्ये पूर्ण सहकार्य आहे का?

१) होय ☐   २) नाही ☐

५) उत्पन्न जास्त असून सुद्धा काही लोकांनी दारिद्रय रेषेखालील कार्ड काढले आहे का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

अस्तील तर नावे सांगा? ....

७) वस्तूबाबत माहिती (रेशनिंग)

१) प्रतियुनिट अन्नधान्याच्या वाटपाचे प्रमाण किती आहे?

प्रतियुनिट अन्नधान्याचे प्रमाण व दर

अ.क्र.	वस्तूचे नाव	एुभ्रक ार्ड		केसरी कार्ड		पिवळे काड		अंतोदय कार्ड		अन्नपूर्णा योजना	
		कि.	दर	कि.	दर	कि.	दर	कि.	दर	कि.	दर
१.	गहू										
२.	तांदूळ										
३.	पामतेल										
४.	डाळी										
५.	रॉकेल										
६.											
	एकूण										

इतर माहिती :

२) तालुक्याच्या ठिकाणाहून शासन तुम्हाला दरमहा कोणकोणत्या वस्तूचा किती प्रमाणात व कोणत्या दराने पुरवठा करते?

अ.क्र.	वस्तूचे नाव	शुभ्रकार्ड		केसरी कार्ड		पिवळे कार्ड		अंतोदय कार्ड		अन्नपूर्णा योजना	
		कि.	दर	कि.	दर	कि.	दर	कि.	दर	कि.	दर
१.	गहू										
२.	तांदूळ										
३.	पामतेल										
४.	डाळी										
५.	रॉकेल										
६.											
	एकूण										

३) आवश्यक वस्तूशिवाय इतर कोणकोणत्या वस्तू तुम्ही ग्राहकांना बाजारभावाने देता?

रेशनिंग व्यतिरिक्त इतर वस्तू विक्री माहिती

अ.क्र.	वस्तू	दर
१.		
२.		
३.		
४.		
५.		
६.		
७.		
८.		
९.		
१०.		

४) नियंत्रित दरातील वार्षिक उलाढाल किती होते?

वस्तूची वार्षिक उलाढाल

वर्ष	खरेदी	विक्री	नफा	तोटा
२००३				
२००४				
२००५				
२००६				
२००७				

१) फायदा होण्याचे कारण? ....

....

२) तोटा होण्याचे कारण ? ....

....

५) सणासुदीसाठी विषेश अशी स्कीम असते काय? असेल तर नाव सांगा?

१) होय ☐ २) नाही ☐

असेल तर वर्णन –..

६) आपल्या दुकानास नियमित व पुरेशाप्रमाणात वस्तूचा पुरवठा होतो का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

७) सार्वजनिक वितरण व्यवस्थेमार्फत पुरविले जाणारे धान्य चांगल्या दर्जाचे असते का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

८) अन्नधान्याच्या पुरवठ्यामधील कालावधी किती आहे?

१) १५ ते २० दिवस ☐ २) २० ते ३० दिवस ☐

३) ३० ते ४० दिवस ☐ ४) ४० ते ६० दिवस ☐ ५) ☐

९) न खपलेल्या अथवा वाटून शिल्लक राहिलेल्या मालाचे काय करता?

१) तालुक्याला परत पाठविता ☐ २) पुढील वाटपाच्या वेळी तेवढा माल कमी घेता ☐

३) कार्डधारकांना पुन्हा वाटता ☐ ४) इतर कारणे ______________________

१०) दुकानात वस्तू वाटपावेळी रांग लावावी लागते का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

११) कोणत्या वस्तूसाठी रांग जास्त असते?

१) गहू ☐

२) तांदूळ ☐

३) पामतेल ☐

४) डाळी ☐

५) रॉकेल ☐

६) ☐

१२) रेशनधारकासाठी अन्नधान्याचे वाटप किती दिवस चालू ठेवता.

१) ५ दिवसापर्यंत ☐ २) ५ ते १० दिवस ☐

३) १० ते १५ दिवस ☐ ४) १५ ते २० दिवस ☐ ५) पूर्ण महिनाभर ☐

८) सवलती / अनुदान विषयी माहिती :

१) सरकारकडून दुकानासाठी गेल्या वर्षात अनुदान मिळाले आहे का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

असेल तर किती ? ....

२) सरकारकडून आपल्या दुकानाला अन्य कोणत्या सवलती मिळतात का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

असतील तर वर्णन करा? ....

३) आपण आयकर विवरणपत्र दरवर्षी भरता का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

४) आयकर भरत असल्यास गेल्या वर्षात किती नफा–तोटा दाखविला आहे?

नफा – तोटा –

९) अडचणी व वितरणातील दोषात्मक माहिती :

१) रेशन धान्य दुकान चालवित असताना तुम्हाला काही अडचणी येतात का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

येत असल्यास खालीलपैकी कोणत्या ? ....

१) धान्य वेळेवर न मिळणे ☐ २) माल कमी प्रमाणात मिळणे ☐

३) निकृष्ट प्रतिचा माल मिळणे ☐ ४) इतर ☐

२) आपल्या रेशन दुकानातून शिधा वाटप करतेवेळी गेल्या पाच वर्षात काही गोंधळ अथवा शिस्तभंगाची परिस्थिती निर्माण झाली आहे का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

असेल तर वर्णन करा?..

३) अन्नधान्याच्या वितरणात वरिष्ठ पातळीवर दुराचार आहे का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

१०) वितरण व्यवस्था कार्यक्षम करणेसाठी उपाय व सुचना विषयी माहिती :

१) वितरण व्यवस्थेच्या रचनेत काही बदलाची आवश्यकता आहे का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

२) वितरण व्यवस्थेत कोणत्या बदलाची आवश्यकता आहे?

....

२) खाजगीकरण व जागतीकीकरण यांचा परिणाम रेशनिंग दुकानावर झाले आहेत का? उपाय सांगा ?

१) होय ☐ २) नाही ☐

उपाय – १) ....

२) ....

३) सध्याच्या काळात रेशनिंग दुकानाची गरज आहे का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

४) सबल सार्वजनिक वितरण व्यवस्थेसाठी उपाय सांगा?

....

....

एम. आर.खोत (एम्.ए. इकॉनॉमिक्स) शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर

कागल तालुक्यातील रेशनींग धान्य दुकानाचा विशेष अभ्यास

रेशन कार्डधारकासाठी प्रश्नावली

१) प्राथमिक माहिती :

१) रेशनकार्डधारकाचे नाव व पत्ता : ....

....

....

२) रेशनकार्ड कोणत्या प्रकारचे आहे?

१) शुभ्र ☐

२) केसरी ☐

३) पिवळे BPL ☐

४) अंतोदय योजना ☐

५) अन्नपुर्णा योजना ☐

२) कौटुंबिक माहिती :

१) एकत्र कुटूंब आहे का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

२) कुटूंबातील व्यक्तीची संख्या, वार्षिक उत्पन्न माहिती.

अ.क्र.	नाव	वय	नाते	शिक्षण	व्यवसाय	उत्पन्न
	एकूण					

३) जमीनीविषयक माहिती :

१) जमीन आहे का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

२) आपली जमीन किती व कोणत्या प्रकारची आहे?

जमीन विषयक कोष्टक

जमीनीचा प्रकार	एकर
जिरायत	
बागायत	
एकूण	

३) स्वत:चे घर आहे का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

४) कार्डविषयक माहिती :

१) रेशन कार्डासाठी किती फी आकारली जाते? रू. ____________

२) तुमच्या गावात एका व्यक्तीच्या नावावर एका पेक्षा जास्त रेशन कार्डे कोणाला मिळाली आहेत असे तुम्हाला वाटते का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

असतील तर नावे सांगा? ....

....

३) रेशनकार्डाचा वापर तुम्ही स्वत: करता काय?

१) होय ☐ २) नाही ☐

४) रेशनकार्डाचा वापर तुम्ही स्वत: करत नसाल तर दुसऱ्याला देता का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

५) स्वत:साठी रेशनकार्डाचा कोणत्या वस्तूसाठी खास वापर करता?

१) रॉकेल ☐ २) गहू ☐ ३) तांदूळ ☐

४) तेल ☐ ५) डाळी ☐ ६) ☐

६) अधिक उत्पन्न असून देखील एखाद्याला दारिद्रय/अंतोदय योजनेचे कार्ड मिळाले आहे असे तुम्हाला वाटते का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

असेल तर नाव सांगा. ....

७) एखाद्या वेळेस कार्ड हरविल्यास दुसरे कार्ड तुम्हाला ताबडतोब मिळते का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

८) किती कालावधी लागतो? ....

९) कार्डावरील व्यक्तीच्या नोंदी कमी अथवा वाढवून ताबडतोब मिळतात का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

किती कालावधी लागतो? ....

५) रेशनींग वस्तू खरेदीबाबत माहिती :

१) सर्वसाधारण कोणकोणत्या वस्तू तुम्हाला रेशन दुकानातून मिळतात?

अ.क्र.	वस्तू	प्रमाण	किंमत	बाजारभाव
१.				
२.				
३.				
४.				
५.				
६.				
७.				

BARR. BALAS -EB ... LIBRARY
... HAPUR

२) रेशन धान्य दुकानातून तुम्हाला पुरेशा प्रमाणात पुरवठा होतो का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

३) तुम्हाला रेशनधान्य दुकानातून चांगल्या दर्जाचे धान्य मिळते का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

४) जर चांगल्या दर्जाचे धान्य मिळत नसेल तर दुकानदाराकडे अथवा तालुक्याला तक्रार केली आहे का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

१) आपण आतापर्यंत किती वेळा तक्रार केली आहे? ....

५) जास्तीत जास्त वस्तू तुम्ही कोठून खरेदी करता?

१) रेशन दुकान ☐ २) किरकोळ दुकानदार ☐

३) मोठे व्यापारी ☐ ४) मॉल ☐ ५) ☐

६) रेशन धान्य दुकानातील धान्यामुळे तुमच्या आरोग्यार वाईट परिणाम झाला आहे का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

७) दोन वेळच्या धान्य वाटपातील अंतर किती?

१) १५ दिवस ☐ २) १ महिना ☐

३) १ महिना ते ४५ दिवस ☐ ४) २ महिने ☐ ५) ☐

८) रेशन दुकानात आणखी कोणकोणत्या वस्तू ठेवल्या पाहिजेत?

१) २) ३) ४) ५) ६)

७) ८) ९) १०)

९) रेशन दुकानदार तुम्हाला त्याच्या इतर कोणत्या वस्तू घेण्यास भाग पाडतो का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

१०) मिळणाऱ्या धान्याच्या प्रमाणावर तुम्ही समाधानी आहात काय?

१) होय ☐ २) नाही ☐

११) साधारणपणे तुम्हास गरजेच्या किती टक्के अन्नधान्य बाहेरील खरेदी करावे लागते?

टक्के ——————

अ.क्र.	धान्याचा प्रकार	रेशन दुकानातून मिळणारे धान्य	बाहेरून घेतले जाणारे धान्य	एकूण	शेरा
१.					
२.					
३.					
४.					
५.					
६.					

१२) एखाद्या वेळेस धान्याचा एखादा हप्ता तुमच्याकडून चुकल्यास पुढील महिन्यात तो तुम्हाला मिळतो का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

१३) रेशन दुकानातून मिळणाऱ्या धान्यात जंतू, आळ्या इत्यादी प्राप्त झाले आहेत का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

१) त्यावर तुम्ही काय उपाय करता?

१) स्वच्छ करून खातो. ☐

२) दुसऱ्याला देतो. ☐

३) जनावरांना/कोंबड्यांना देतो. ☐

४) इतर ☐

२) असे प्रसंग गेल्या पाच वर्षात किती वेळा आले आहेत? ....

१४) रेशन कार्डावर नोंदविले जाणारे धान्य व तुम्हाला मिळणारे धान्य यात फरक असतो का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

१५) असे जास्तीत जास्त कोणत्या वस्तू बाबत होते?

१) गहू ☐ २) तांदूळ ☐ ३) रॉकेल ☐ ४) ☐

६) गैरवर्तन/समस्या/दोषात्मक माहिती :

१) रेशन दुकानातून धान्य घेतेवेळी तुम्हाला काही अडचणी येतात का?

१) धान्य वेळेवर न मिळणे. ☐

२) नेहमीपेक्षा कमी माल मिळणे. ☐

३) निकृष्ट माल मिळणे. ☐

४) जादा दर आकारणे. ☐

५) रांगेत बराच वेळ वाट पहात राहणे. ☐

६) ☐

२) रेशन दुकानदाराकडून तुम्हाला वाईट वागणूक मिळते का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

३) सार्वजनिक वितरणात भ्रष्टाचार होतो का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

४) सार्वजनिक वितरण व्यवस्था चांगले काम करते का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

५) रेशन धान्य घेतेवळी तुम्हाला रांगेत रहावे लागते का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

१) जास्तीत जास्त कोणत्या वस्तूसाठी रांगेत रहावे लागते?

१) २)

३) ४)

६) रेशन दुकानदार दोन व्यक्तीत फारकत करून/व्यक्ती पाहून धान्याच्या वाटपात बदल करतो का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

७) रेशन दुकानदाराकडून वस्तू वाटपात उद्या या परवा या अशी टाळाटाळ होते का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

८) धान्य वाटप चालू झाले आहे असे रेशन दुकानदाराकडून धान्य वाटपाच्या बोर्डावर जाहीर केले जाते का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

७) उपाय व सूचना संबंधी माहिती :

१) सद्याच्या काळात रेशनिंग धान्य दुकानाची आवश्यकता आहे का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

२) असल्यास कारणे सांगा?

....

....

३) सार्वजनिक वितरणातील भ्रष्ट्राचार कमी होण्यास उपाय सांगा.

१)

२)

३)

४)

३) सरकार जे धान्य अनुदानाच्या स्वरूपात पुरविते त्या ऐवजी सरकारने तुम्हाला ते अनुदान रोख रकमेत द्यावयाची व्यवस्था केल्यास चालेल का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

४) रेशन दुकानदाराऐवजी रेशन धान्य दुकान स्वयंसेवी संस्थेकडून चालविले जावे असे वाटते का?

१) होय ☐ २) नाही ☐

५) सबल सार्वजनिक वितरण व्यवस्थेसाठी उपाय सुचवा?

१)

२)

३)

प्रासंगिक माहिती :

....

....

....

....

....